

5. *Nuscheler F. Global Governance versus Superpower Governance / F. Nuscheler // Internationale Politik. – 1998. – № 11. – P. 23-29.*
6. *Walt S. M. International Relations: One World, Many Theories / S. M. Walt // Foreign Policy. – 1998, Spring. – № 110. – P. 43.*

І. В. Сулима-Камінська
старший викладач кафедри правознавства
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Права людини як найвищої цінності, формування нормативних засад правової держави і громадянського суспільства, усвідомлення нової, гуманістичної ролі права і всієї юридичної системи, ставлять перед суспільством важливе педагогічне завдання – сформувати правову культуру молоді людини, що буде сприяти реалізації її ефективної правової діяльності та дозволить оцінювати таку діяльність не лише з позиції правової доцільності, а й моральної цінності.

Дослідженням проблем формування правової культури майбутнього вчителя, визначення змісту правової освіти у вищих педагогічних навчальних закладах займаються Г. П. Васянович, М. І. Городиський, М. К. Подберезький, Т. М. Почтар, О. С. Саломаткін, Н. Г. Яковлева та інші відомі науковці.

В той же час питання формування правової культури студентів педагогічних вишів відноситься до слабо розроблених, так як раніше не ставилося завдання дослідити питання сформованості правової культури майбутніх вчителів, їх готовності жити і працювати в правовій, демократичній державі.

Термін “культура” – латинського походження, його значення за часів античності трактувалося як обробка, догляд, поліпшення (*colo, colere* – обробіток, займатися землеробством). У ХХ столітті вчені А. Кребер та К. Клакхон зробили спробу об’єднати досягнення культурологів усього світу й привели в своїй праці (англ. *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*, 1952) 180 визначень терміну “культура”. У 1983 р. на XVII Всесвітньому конгресі в Торонто, присвяченому проблемі “Філософія й культура”, було наведено вже кілька сотень визначень цього поняття.

В нашому дослідженні ми будемо користуватися визначенням “культури”, поданим в Універсальному словнику-енциклопедії, що трактує сутність культури як сукупність матеріального і духовного надбання людства, нагромадженого, закріпленого і збагаченого упродовж історії, яке передається від покоління до

покоління [1]. Відповідно до цього **правова культура суспільства** визначається як різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства [2].

Вчені розглядають правову культуру в загальному і в особистісному, психологічному значенні. У першому випадку правова культура – це якісний стан правового життя суспільства, обумовлений всім соціальним, духовним, політичним і економічним суспільним розвитком. Вона включає правочинство як систему норм, правовідносини і правові установи. Правова культура в особистісному значенні – складна, комплексна властивість людини, яка багато в чому визначає позитивну спрямованість її дій і вчинків у ситуаціях, що мають правовий зміст, це органічна єдність правових знань, ставлень до права і правової поведінки.

Правова культура являє собою специфічне проектування загальної культури в правовій сфері і поєднує духовні й матеріальні цінності, що відносяться до правових реалій. Правова культура поєднує правове мислення, правосвідомість і конкретні форми поведінки суб'єктів правових відносин, такі як вміння і навички особистості грамотно вирішувати різні завдання в правовому полі.

Сутність правової культури поєднує декілька складових: когнітивну, що реалізується через правові погляди і уявлення, спрямовані на поглиблення правових знань, розвиток правосвідомості і правового мислення; аксіологічну, що сприяє використанню правових знань і умінь на практиці та перетворення їх в переконання; адаптивну, що реалізується як правова соціалізація особистості, а також як її соціально-правова активність; регулятивну, що дозволяє співвідносити суспільні й особисті інтереси, реалізуючи їх в рамках законності; інтегративну – допомагає особистості діяти в єдиному правовому полі, дотримуватися законності єдиного російської держави, відчуваючи себе його повноправним громадянином; проявляється у взаємозв'язку з усіма компонентами культури особистості та комунікативну, що забезпечує спілкування громадян в юридичній сфері і акумулює прогресивні досягнення всіх типів правових культур.

Питання формування правової культури особистості студента має не лише академічне значення, а й перш за все практичне. Правова культура в практичному аспекті необхідна майбутньому фахівцеві для того, щоб він добре орієнтувався в сучасному швидкозмінному світі, знаходив правильний вихід з ситуацій, в які часто потрапляє через відсутність елементарної правової грамотності, добре знав свої права й обов'язки, вмів їх реалізувати й ефективно захищати; знав і поважав права і обов'язки своїх близьких, колег, інших громадян, грамотно вирішував практичні завдання в правовій сфері. Правова освіта, що передбачає формування правової культури студентів, майбутніх фахівців, є важливим державним завданням.

Важливим аспектом у питаннях дієвого формування правової культури суспільства виступає правова освіта педагогічних кадрів, що вирішує проблему набуття правової культури і правової свідомості не тільки педагогів, але й їхніх учнів,

студентів, вихованців. Зазначене, відповідно, передбачає постійне удосконалення системи правової підготовки майбутніх педагогів, яка має бути орієнтована на оволодіння не лише певною системою знань і умінь при вивченні правознавчих дисциплін, а й на розвиток правового стилю мислення, способів ефективно включатися в нові правовідносини, – тобто на розвиток правової самосвідомості.

Практичний досвід автора при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін засвідчує, що для значної частини студентської молоді характерні низький рівень правової свідомості та правовий нігілізм, що виявляється не лише у необізнаності з нормами чинного законодавства, у невизнанні системи права як потужної соціальної інституції, а й в неповазі до нього. На жаль, за 26 років незалежності України і розбудови демократичної правової держави, право так і не затвердилося як базисна соціальна норма, що породжує у суспільстві загальний вакуум сприйняття законодавства і правовий нігілізм.

В системі вищої педагогічної освіти традиційна система правової підготовки фахівців виявилася недостатньо ефективною і відповідною соціально-економічному розвитку країни, який вимагає значно більшої гнучкості та динамізму. Ми стикаємося з тим, що випускники педагогічних вишів не володіють достатнім рівнем правової свідомості, правові знання носять суто теоретичний характер, відірваний від реальної практики. Це зумовлює інертність правового мислення випускників, ускладнює моделювання ними нестандартних способів вирішення правових питань у професійній діяльності, гальмує формування стійких знань і навичок використання права у повсякденному житті.

Разом з тим, можна стверджувати, що сьогодні в теорії педагогіки і методики викладання склалися певні об'єктивні передумови для оптимального вирішення даної проблеми. Важливим при цьому є домогтися, щоб кожен випускник педагогічного університету набув правової культури, виробив таку особистісну і професійну позицію, яка б дозволила йому приймати компетентні правові рішення в будь-якій ситуації.

Очевидно, що процес формування і реалізації правової культури студентів обумовлений індивідуально-творчими, психофізіологічними і віковими характеристиками, а також сформованим соціально-правовим досвідом особистості. Виходячи із зазначеного, практика формування правової культури студентів педагогічних вишів буде керованою і успішною за умов: уточнення сутності, змісту і структури правової культури особистості студента; визначення змісту правової освіти та правового виховання студентів педагогічних спеціальностей; теоретичного обґрунтування і експериментального підтвердження моделі формування правової культури майбутнього педагога; застосування в якості основи технології формування правової культури студентів проблемно-пошукових ситуацій, які дозволять відпрацювати модель правової поведінки в майбутній професійній діяльності; реалізації системи соціальних і психолого-педагогічних умов, які оптимізують процес

формування правової культури студентів, зокрема, – забезпечення належного кадрового супроводження навчально-виховного процесу у виші, спеціальна наукова і методична підготовка викладачів права; орієнтованість процесу професійної освіти на формування правової культури протягом усього періоду навчання студентів; організація суб'єктно-суб'єктної взаємодії в системі “студент-викладач”; постійне вдосконалення змісту, форм і методів правової освіти та виховання.

Необхідно домогтися щоб у кожного випускника педагогічного вишу були сформовані необхідні правові знання та елементи правової культури, зокрема, ті які сприяли б ефективній комунікації фахівця з різними громадськими інституціями і, в першу чергу, з державними. Паралельно з цим, необхідне проведення спеціального навчання, спрямованого на формування ціннісних установок щодо усвідомлення права як феномена, який буде сприяти подальшому вдосконаленню професійної діяльності фахівця.

Підсумовуючи вищевикладене, варто окреслити ряд питань, розробка яких сприятиме подальшому розвитку питання формування правової культури у умовах педагогічної освіти. Зокрема, більш детального вивчення потребує, на наш погляд, специфіка і динаміка післявузівського етапу формування правової культури педагогічних кадрів, необхідна детальна розробка з позицій аксіології теоретичних положень про правові цінності, їх місце в загальній структурі цінностей, що дозволить поглибити розуміння феномену правової культури; певний інтерес представляє вивчення факторів, що негативно впливають на процес формування правової культури фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Універсальний словник-енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/29/53402/14239.html>
2. *Гусарев С. Д.* Теорія права і держави : навчальний посібник / С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О. Л. Слюсаренко. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008.